

Analiza presude Suda pravde Evropske unije

Pravo na ispravku podataka kao zaštita identiteta transrodnih izbeglica

Saznaj više o IDEAS-u

Marko Milanović

Direktor, IDEAS

Sara Lunić

Koordinatorica pravnog tima, IDEAS

Presuda Suda pravde Evropske unije (CJEU) u predmetu C-247/23 predstavlja ključnu tačku u zaštiti prava transrodnih osoba u okviru EU. Odluka ne samo da potvrđuje pravo transrodne izbeglice na ispravku oznake pola u službenim registrima, već i postavlja jasan presedan da se ostvarivanje ovog prava, zasnovanog na Opštoj uredbi o zaštiti podataka (GDPR), ne može uslovljavati hirurškom intervencijom. Ova analiza ispituje pravno rezonovanje Suda, smešta presudu u kontekst restriktivnog mađarskog zakonodavstva i procenjuje njene šire implikacije za prava transrodnih osoba i primenu GDPR-a u Evropskoj uniji i zemljama kandidatima.

Uvod

U presudi od 13. marta 2025. godine, [Sud pravde Evropske unije doneo je odluku](#) u predmetu koji se tiče V.P-a, iranskog državljanina kojem je Mađarska 2014. godine odobrila status izbeglice. Status mu je priznat na osnovu dokaza o njegovom transrodnom identitetu, uključujući svedočenja psihijatara i ginekologa. Uprkos tome, mađarski organi su ga u nacionalnom registru osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita, evidentirali pod ženskim polom, koji mu je dodeljen po rođenju. 2022. godine, pozivajući se na član 16 GDPR-a, koji garantuje pravo na ispravku netačnih ličnih podataka, V.P. je podneo zahtev

Podaci u registru moraju da odražavaju stvarni, 'proživljeni rodni identitet' osobe, a ne nužno biološki pol dodeljen po rođenju.

nadležnom organu u kojem je zatražio izmenu oznake pola. Zahtev je odbijen uz obrazloženje da nije dostavio dokaz o izvršenoj operaciji prilagođavanja pola te je V.P. podneo tužbu za poništenje ovakve odluke. U tim okolnostima, Okružni sud u Budimpešti je odlučio prekinuti postupak i uputiti tri pitanja Sudu pravde EU:

1. Da li je nadležni organ za azil, u skladu sa GDPR-om, obavezan da ispravi netačne podatke o polu koje je prethodno evidentirao?
2. Da li država članica može zahtevati od osobe da dostavi dokaze koji opravdavaju zahtev za takvu ispravku?
3. Da li je osoba dužna dokazati da se podvrgnula operaciji prilagođavanja pola?

Rezonovanje Suda

Odgovor Suda pravde EU bio je nedvosmislen. Sud je podsetio da GDPR garantuje svakom pojedincu pravo na ispravku netačnih podataka "bez nepotrebnog odlaganja". Ključni deo argumentacije leži u tumačenju "netačnosti". Sud je utvrdio da se tačnost podataka mora procenjivati u odnosu na svrhu njihove obrade. S obzirom na to da podaci u registru služe za identifikaciju osobe, oni moraju da odražavaju njen stvarni, "proživljeni rodni identitet", a ne nužno biološki pol dodeljen po rođenju.

Nadalje, Sud je naglasio da države članice ne mogu koristiti nedostatke u nacionalnom zakonodavstvu, kao što je nepostojanje procedure za pravno priznanje roda, kao opravdanje za nepoštovanje obaveza koje proizlaze iz prava EU.

Najznačajniji deo presude odnosi se na odbacivanje zahteva za hirurškom intervencijom. Iako je Sud priznao da organi mogu tražiti "relevantan i dovoljan" dokaz o netačnosti podataka, uslovljavanje ispravke dokazom o operaciji ocenjeno je kao mera koja "podriva suštinu osnovnih prava", naročito prava na telesni integritet i prava na privatni život, zaštićenih Poveljom o osnovnim pravima EU. Prema stavu Suda, medicinska uverenja koja potvrđuju transrodnost predstavljaju dovoljan dokaz, a zahtev za operacijom bio bi "nepotreban i nesrazmeran".

Izazov za Mađarsku i standard za Evropu

Ova presuda ima duboke implikacije, pre svega za Mađarsku. Vlada je 2020. godine usvojila zakon kojim se transrodnim i interseksualnim osobama efektivno zabranjuje pravna promena pola. Odluka Suda pravde EU direktno je suprotstavljena ovoj politici i osnažuje raniju presudu mađarskog Ustavnog suda iz 2018, koja je pravo na ime i identitet u skladu s rodom prepoznala kao deo ljudskog dostojanstva. Pravna podrška koju su V.P-u pružile organizacije poput Mađarskog helsinškog komiteta pokazuje ključnu ulogu civilnog društva u odbrani vladavine prava.

Na širem, evropskom nivou, presuda postavlja jasan standard. Po prvi put je eksplicitno potvrđeno da pravo na ispravku podataka iz člana 16 GDPR-a obuhvata i ispravku rodnog identiteta. Sud je istakao da rodni identitet predstavlja "jedan od najintimnijih

aspekata privatnog života", čime je prostor državama članicama za ograničavanje ovog prava sveden na minimum.

Odluka uspostavlja obavezujući princip za sve države članice: obrada podataka o rodu transrodnih izbeglica mora biti usklađena s pravom na samoodređenje. Pravo na ispravku može se usloviti odgovarajućim dokazom, poput medicinskog izveštaja, ali se nikada ne sme vezati za ireverzibilnu medicinsku intervenciju. Ovo predstavlja značajan korak ka depatologizaciji trans identiteta.

Iako presuda nije direktno obavezujuća za Srbiju kao zemlju kandidata, njen uticaj je suštinski. Za transrodne izbeglice i tražioce azila koji borave u Srbiji, a koji se suočavaju sa istim problemom neslaganja dokumenata i proživljenog identiteta, ova odluka pruža presedan i snažan pravni argument. Ona definiše evropski standard humanog i dostojanstvenog postupanja. U praksi, to znači da pravni zastupnici tražilaca azila i izbeglica sada mogu da se pozivaju na rezonovanje Suda pravde EU kako bi zahtevali od srpskih organa da omoguće ispravku podataka u registrima bez neproporcionalnih zahteva dokazivanja. Za pojedinca, ispravna identifikacija u sistemu azila je ključna za bezbednost u prihvatnim centrima, pristup adekvatnoj zdravstvenoj zaštiti i, konačno, za očuvanje ličnog dostojanstva tokom procesa traženja zaštite. Presuda tako postavlja jasan putokaz za usklađivanje srpske prakse sa najvišim standardima zaštite ljudskih prava u Evropi.

Uslovljavanje ispravke dokazom o operaciji ocenjeno je kao mera koja 'podriva suštinu osnovnih prava', naročito prava na telesni integritet i prava na privatni život.